

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Kaynaştırma Eğitimine Yönelik Öz Yeterlik Algılarının İncelenmesi

Sultan Şükran TALANCI*

Özet

Araştırmanın amacı Türkçe öğretmeni adaylarının kaynaştırma eğitimine yönelik öz yeterlik algılarının cinsiyet, kaynaştırmaya yönelik ek eğitim alma durumu ve özel gereksinimli öğrencilerle etkileşimde bulunma durumuna göre incelenmesidir. Araştırma, tarama modelinde tasarlanmıştır. Çalışma grubunu, 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Türkçe öğretmenliği programı son sınıfta öğrenim gören 32 Türkçe öğretmeni adayı oluşturmaktadır. Veriler, Teke ve Sözbilir (2021) tarafından öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimine yönelik öz yeterliklerini belirlemek amacıyla geliştirilen öz yeterlik ölçeği aracılığıyla toplanmıştır. Öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimine yönelik öz yeterlik algılarının genel anlamda yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ölçek puanları özel gereksinimli bireylerle etkileşimde bulunma durumu bakımından incelendiğinde, “iş birliği” boyutunda özel gereksinimli bireylerle etkileşimde bulunan öğretmen adayları lehine anlamlı olarak farklılık bulunmuştur. Hem “öğretim süreci” alt boyutunda hem de ölçek genelinde kaynaştırmaya yönelik ek eğitim alan öğretmen adayları lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkçe öğretmeni adayları, kaynaştırma eğitimi, öz yeterlik algısı.

Examination of Turkish Language Teacher Candidates' Self-Efficacy Perceptions Towards Inclusive Education

Abstract

The study aims to examine the self-efficacy perceptions of pre-service Turkish language teachers (PTLTs) towards inclusive education according to gender, receiving additional education for inclusion, and interacting with students with special needs. The research was designed using the survey model. The study group consisted of 32 senior PTLT in the 2022-2023 academic year. The data were collected through the self-efficacy scale developed by Teke and Sözbilir (2021) to determine the self-efficacy of PTLT towards inclusive education. PTLT's self-efficacy perceptions towards inclusion education were determined to be generally high. When the scale scores were examined in terms of interacting with individuals with special needs, a significant difference was found in favour of PTLTs who interacted with individuals with special needs in the cooperation dimension. A significant difference was also found in favour of PTLTs who received additional education for inclusion, both in the teaching process sub-dimension and the overall scale.

Keywords: Turkish language teacher candidates, inclusive education, self-efficacy perception.

GİRİŞ

Eşit eğitim alma hakkını sağlamak için özel gereksinimli öğrencilerin genel eğitim sınıflarında normal gelişim gösteren akranlarıyla kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim görmeleri desteklenmektedir. Bu eğitim faaliyetleri ülkemizde 07.07.2018 tarih ve 30471 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış olan Özel Eğitim Hizmetleri yönetmeliğince yapılandırılmaktadır. Bu yönetmelikte özel gereksinimli birey “bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren birey” olarak ele alınmakta ve bu bireylerin yetersizlik türleri “zihinsel engellilik (ağır düzeyde, çok ağır düzeyde, hafif düzeyde, orta düzeyde), otizm (ağır düzeyde, hafif düzeyde, orta düzeyde), bedensel engellilik, görme engelliliği, işitme engelliliği, özel yeteneklilik” olarak

sınıflandırılmaktadır. Yine bu yönetmeliğe göre “özel eğitim ihtiyacı olan bireyler, kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimlerini akranları ile birlikte aynı sınıfta tam zamanlı veya özel eğitim sınıflarında yarı zamanlı olarak sürdürebilirler” (Resmî Gazete, 2018:32).

Kaynaştırma eğitimi, “özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak akranlarıyla birlikte resmî veya özel örgün ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamalarıdır” (MEB, 2019). Kaynaştırma eğitiminin başarıya ulaşabilmesinde öğretmenlere; tüm öğrencilerin gereksinimlerini belirleyebilme, samimi ve destekleyici bir sınıf ortamı yaratma, dersleri öğrencilerin farklı öğrenme stillerine ve yeteneklerine göre uyarlama, öğrenciler arası iş birliğini ve takım çalışmasını destekleme, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) hazırlama, teknolojiyi etkin kullanma, ebeveynler ve özel eğitim kurumlarındaki eğitimcilerle iletişim içinde olma vb. önemli görevler düşmektedir. Lewis, Wheeler ve Carter’a (2017) göre de benzer şekilde “bu süreç bazen özel ihtiyaçları olan öğrencinin başarısını garantilemek için sınıf prosedürlerinin, yöntemlerinin ve/veya materyallerinin uyarlanmasını gerektirir ve sınıf içi etkinlikler öğrencinin aldığı özel hizmetler ile koordine edilmelidir” (Lewis, Wheeler ve Carter, 2017:6). Dolayısıyla öğretmen adaylarının özel gereksinimli öğrencilere yönelik aldıkları eğitimin niteliği önem arz etmektedir.

Türkçe dersi, öğrencilerin “dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi, duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerinin sağlanması, bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerinin geliştirilmesi, basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi düzenleme, sorgulama, kullanma ve üretme becerilerinin geliştirilmesi” gibi pek çok önemli becerilerinin geliştirilmesini amaçlaması bakımından özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde ayrı bir yere sahiptir (MEB, 2019:8). Öğrenciler hem zihinsel hem de sosyal becerilerini Türkçe dersi aracılığıyla geliştirmektedir. Bu nedenle Türkçe öğretmeni adaylarının kaynaştırma eğitimine yönelik öz yeterliklerinin ortaya konması gelecekte kaynaştırma eğitimi sürecinde yaşanacak sorunlara dair ipucu vermesi ve gerekli önlemlerin alınabilmesi açısından önemlidir. Bununla birlikte öğretmen adaylarının kendi öğretmen yeterliklerine yönelik farkındalık kazanmalarına da yardımcı olacaktır.

Alan yazını incelendiğinde okul öncesi eğitimi (Başpınar ve Sönmez, 2021; Küçük-Doğaroğlu ve Bapoğlu-Dümenci, 2015; Sönmez, Alptekin ve Bıçak, 2018), rehberlik eğitimi (Deniz, 2016; Yüksel, Diken, Aksoy ve Karaaslan, 2012; Şahan, 2019), sosyal bilgiler eğitimi (Ateş, 2018), fen eğitimi (Mertoğlu, Sarı, Puzmaz ve Balçın, 2020), sınıf eğitimi (Camadan, 2012; Toy ve Duru, 2016; Babaoğlu ve Yılmaz, 2018; Aküzüm ve Akbulut, 2020; Bek, Gülveren ve Başer, 2009) gibi pek çok farklı branştan öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimine yönelik öz yeterlik algılarının incelendiği araştırmalar olduğu görülmektedir. Bunların yanı sıra farklı branşların bir arada incelendiği ve kaynaştırma eğitimine yönelik öz yeterlik algıları açısından karşılaştırıldığı araştırmalar da (Karabulut, 2023; Çetin, 2020; Dolapçı ve Yıldız-Demirtaş, 2016; Özokçu, 2018; Diken, 2006) bulunmaktadır. Bu araştırmalarda genel olarak, öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimine yönelik öz yeterlik algılarının/bakış açılarının/tutumlarının cinsiyet, ek eğitim (seminer, konferans) alma, özel gereksinimli bireylerle etkileşimde bulunma/ailesinde özel gereksinimli birey bulunma gibi değişkenler açısından nasıl farklılaştığı incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında, öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimine yönelik öz yeterlik algılarının ‘yeterli/yüksek’ olduğunun tespit edildiği araştırmalar (Özokçu, 2018; Diken, 2006, Karabulut, 2023) bulunsa da ‘orta düzeyde’ olduğunu tespit eden araştırmaların (Başpınar ve Sönmez, 2021; Aküzüm ve Akbulut, 2021; Deniz, 2016; Yüksel, Diken, Aksoy ve Karaaslan, 2012; Ateş, 2018) sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Kaynaştırma eğitimine yönelik ek eğitim/seminer vb. faaliyetlere katılan öğretmen adaylarının ise öz yeterliklerinin yüksek olduğu (Başpınar ve Sönmez, 2021; Camadan, 2012; Şahan, 2019; Bek, Gülveren ve Başer, 2009; Mertoğlu, Sarı, Puzmaz ve Balçın, 2020) sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyet değişkeni açısından bazı araştırmalarda erkek (Şahan, 2019), bazı araştırmalarda kız (Çetin, 2020) öğretmen adayları lehine anlamlı sonuca ulaşıldığı; fakat anlamlı bir farka ulaşamayan araştırmaların (Camadan 2012; Özokçu, 2018; Bek, Gülveren ve Başer, 2009; Karabulut, 2023; İnceler ve Özder, 2020) sayıca fazla olduğu görülmektedir. Özel gereksinimli bireylerle etkileşimde bulunma durumları açısından ise etkileşimde bulunan öğretmen adaylarının öz yeterlik algılarının daha yüksek olduğunu gösteren (Bek, Gülveren ve Başer, 2009; İnceler ve Özden, 2020) araştırmalar olduğu gibi farklılık olmadığını gösteren araştırmalar da (Başpınar ve Sönmez, 2021, Çetin, 2020) olduğu ifade edilebilmektedir.

Bireyin, “sosyal, akademik ve özel yaşamı sahip olduğu iletişim becerilerine göre şekillenir” (Kurudayıoğlu ve Çetin, 2015 s.7). Türkçe dersiyile,

öğrencilerin temel iletişim becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu nedenle Türkçe dersi özel gereksinimli öğrencilerin sosyal becerilerinin geliştirilmesi ve bu yolla topluma uyum sağlayabilmeleri açısından oldukça önemli bir derstir. İletişim becerilerinin doğru ve etkili şekilde kullanılması akademik başarı açısından da önemlidir. Çünkü “anadili dersi hem ana ders hem de diğer dersler için araç derstir” (Güneyli, Özder, Konedralı ve Arsan, 2010, s.61). Öğrencilerin okuduklarını ve dinlediklerini anladıkları; düşüncelerini, fikirlerini, duygularını etkili şekilde konuşup yazdıkları derecede akademik başarı gösterebilecekleri söylenebilir. Dolayısıyla öğrencilerin diğer derslerindeki başarıları Türkçe dersindeki başarılarıyla da ilişkilendirilebilir.

Türkçe öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerle iletişimleri, eğitim-öğretim sürecinde yapılması gereken uyarlamalara yönelik planlamaları, hazır bulunuşlukları, kaynaştırma eğitime yönelik aldıkları dersler ve katıldıkları eğitimler vb. kaynaştırma eğitimi için kritik öneme sahiptir. Çünkü öğretmenlerin, özel gereksinimli öğrenciler için uygun öğretim yöntemleri ve materyalleri kullanabilme ve sınıf ortamını tüm öğrenciler için destekleyici hâle getirebilme gibi konularda kendilerini geliştirmeleri tüm öğrencilerin eğitim-öğretimden en üst düzeyde faydalanmalarına yardımcı olacaktır. Türkçe öğretmeni adaylarının kaynaştırma eğitime yönelik öz yeterlik algılarının belirlenmesi de bu konudaki güçlü yönlerin ve eksikliklerin erken dönemde tespit edilmesi açısından önemlidir. Bu sayede, öğretmen adaylarının mesleğe başladıklarında yaşayabilecekleri problemlere dair öngörülerde bulunulabilir ve çeşitli önlemler alınabilir.

Alan yazınındaki çalışmalar içerisinde Türkçe öğretmeni adayları özelinde gerçekleştirilen bir çalışmaya rastlanılamamıştır. Dolayısıyla bu araştırma diğer araştırmalardan ayrılmakta ve alan yazınındaki bir boşluğu doldurmaktadır. Bununla birlikte alan yazınındaki araştırmalar da göz önünde bulundurularak araştırmada cevap aranan alt problemler aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

1. Türkçe öğretmeni adaylarının kaynaştırma eğitime yönelik öz yeterlik algı düzeyleri nedir?
2. Türkçe öğretmeni adaylarının kaynaştırma eğitime yönelik öz yeterlik algı düzeyleri cinsiyetlerine göre farklılık göstermekte midir?
3. Türkçe öğretmeni adaylarının kaynaştırma eğitime yönelik öz yeterlik algı düzeyleri ek eğitim alma durumuna göre farklılık göstermekte midir?

4. Türkçe öğretmeni adaylarının kaynaştırma eğitimine yönelik öz yeterlik algı düzeyleri özel gereksinimli öğrencilerle etkileşimde bulunma durumuna göre farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden tarama modelinde tasarlanmıştır. “Tarama araştırma desenleri; araştırmacıların bir evrenin tutumlarını, görüşlerini, davranışlarını veya özelliklerini açıklamak için bir örneklem grubuna veya evrenin bütünü üzerine tarama uygulaması yaparak bilgi topladığı nicel araştırma desenleridir” (Creswell, 2020, s. 481). “Tarama türü araştırmalarda ölçülen değişkenler arasındaki ilişkiler incelenebilir” (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016, s. 178). Bu çalışmada tarama modelinin seçilmesinin nedeni de son sınıf Türkçe öğretmeni adaylarının kaynaştırma eğitimine yönelik öz yeterlik algıları hakkında bilgi toplamak ve elde edilen bulguların cinsiyet, kaynaştırmaya yönelik ek eğitim alma durumu ve özel gereksinimli öğrencilerle etkileşimde bulunma durumu değişkenleri ile ilişkisini incelemektir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2022-2023 eğitim yılında bir vakıf üniversitesinin Türkçe öğretmenliği programında 4. sınıfta öğrenim gören ve çalışmaya gönüllü olarak katılan 32 Türkçe öğretmeni adayı oluşturmaktadır. Öğretmen adaylarından 21’i (%65,6), kız, 11’i (%34,4) erkektir. Çalışma grubunun 4. sınıf öğretmen adaylarından seçilmesinin nedeni “Özel Eğitim ve Kaynaştırma” dersini almış olmalarıdır.

Öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimine yönelik ek eğitim alma durumları ile özel gereksinimli bireylerle etkileşimde bulunma durumlarının kaynaştırmaya yönelik öz yeterlik algıları üzerinde etkisi olabileceği düşünüldüğünden bu bilgilere yönelik sorular yöneltilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının bu sorulara verdikleri yanıtlara yönelik bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarına Yönelik Bilgiler

	Kaynaştırmaya Yönelik Ek Eğitim Alma Durumu				Özel Gereksinimli Bireylerle Etkileşimde Bulunma Durumu			
	Evet		Hayır		Evet		Hayır	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Kız	9	100	12	52,2	18	75	3	37,5
Erkek	-	-	11	47,8	6	25	5	62,5
Toplam	9	28,1	23	71,9	24	75	8	25

Tablo 1 incelendiğinde, öğretmen adaylarının 9'unun (%28,1) kaynaştırmaya yönelik ek eğitim aldığı ve bu adaylarının tamamının kız olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarından 23'ünün (%71,9) ise ek eğitim almadığı belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının yanıtları özel gereksinimli bireylerle etkileşimde bulunma durumu bakımından incelendiğinde ise 24 (%75) öğretmen adayının etkileşimde bulunduğunu ifade ettiği, 8 (%25) öğretmen adayının ise etkileşimde bulunmadığını ifade ettiği görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri, Teke ve Sözbilir (2021) tarafından öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimine yönelik öz yeterliklerini belirlemek amacıyla geliştirilen öz yeterlik ölçeği aracılığıyla toplanmıştır. Ölçek, iki alt boyutu olan 17 maddeden oluşan 5'li likert (1- Kesinlikle katılmıyorum, 2- Katılmıyorum, 3- Kısmen katılıyorum, 4- Katılıyorum, 5- Kesinlikle katılıyorum) tipinde bir ölçektir. İlk alt boyut "iş birliği", ikinci alt boyut ise "öğretim süreci" olarak isimlendirilmiştir. İlk alt boyutta öğretmen adaylarının özel eğitime gereksinim duyan öğrencilerine yönelik iş birliği düzeylerini gösterecek 12 olumlu ifade yer almaktadır. İkinci alt boyutta ise öğretmen adaylarının özel eğitime gereksinim duyan öğrencilerini öğretim sürecine dâhil etme düzeylerini gösterecek dört olumlu ve bir olumsuz ifade bulunmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 85 iken en düşük puan 17'dir. Ölçekten alınan düşük puan, düşük öz yeterlik inancına, yüksek puan ise yüksek öz yeterlik inancına işaret etmektedir.

Ölçeğin güvenilirlik çalışmaları kapsamında açımlayıcı faktör analizi için önce Türkçe Öğretmenliği, Fen Bilgisi Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği, İngilizce Öğretmenliği, İlköğretim Matematik Öğretmenliği, Bilgisayar Öğretmenliği ve Kimya Öğretmenliği programlarında öğrenim gören toplam 313 öğretmen adayından veri toplanmıştır. Daha sonra Okul Önce-

si Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği, Fen Bilgisi Öğretmenliği, Almanca Öğretmenliği ve Bilgisayar Öğretmenliği programlarında öğrenim gören toplam 337 öğretmen adayından veri toplanarak veri doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçlarına göre ölçeğin tümüne ait Cronbach alpha katsayı değeri $\alpha=.901$ iken birinci alt boyuta (iş birliği) ait Cronbach alpha katsayı değeri $\alpha=.904$ ve ikinci alt boyuta (öğretim süreci) ilişkin Cronbach alpha katsayı değeri $\alpha=.748$ olarak tespit edilmiştir.

Verilerin Analizi

Teke ve Sözbilir (2021) tarafından öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimine yönelik öz yeterliklerini belirlemek amacıyla geliştirilen ölçeğin katılımcılara uygulanması ile toplanan veriler, SPSS paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. İlk olarak verilerin normal dağılım gösterip göstermediğinin belirlenmesi için Kolmogorov-Smirnov testine başvurulmuştur. Analiz sonucunda öğretmen öz yeterlik inançları puanlarının dağılımının .05 manidarlık düzeyinde ($KSZ = .200, p > .05$) normal dağılım gösterdikleri tespit edilmiştir. Ardından katılımcıların ölçekten aldıkları puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları ile minimum ve maksimum puan değerleri hesaplanarak öğretmen adaylarının öz yeterlik düzeylerinin daha iyi anlaşılması sağlanmıştır. Son olarak bu puan değerlerinin katılımcıların cinsiyetleri, lisans eğitimlerinde aldıkları dersler dışında kaynaştırmaya yönelik ek eğitim alma durumları ve özel gereksinimli bireylerle etkileşimde bulunma durumlarına göre nasıl farklılaştığını belirlemek için Bağımsız Örneklem t Testi gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Etik İzinleri

Bu araştırmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Çalışmanın etik yönden uygun olduğuna dair Başkent Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler ve Sanat Alan Araştırma Kurulu tarafından 05.04.2023 tarih ve 221570 sayılı etik kurul onayı alınmıştır.

BULGULAR

Katılımcıların ölçekten aldıkları puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları ile en yüksek ve en düşük değerleri Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Öğretmen Adaylarının Ölçekten Aldıkları Puanların Ortalamaları, Standart Sapmaları ile Minimum ve Maksimum Değerleri

	\bar{x}	ss	Minimum	Maksimum
İşbirliği	22,31	2,50	17,00	25,00
Öğretim Süreci	49,21	8,17	31,00	60,00
Toplam	71,53	9,07	52,00	85,00

Tablo 2 incelendiğinde, 32 öğretmen adayının ölçekten elde ettikleri puanların aritmetik ortalamasının 71,53 olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının aldığı en yüksek puan 85,00 iken en düşük puan 52,00'dir. Ölçekten alınabilecek en yüksek (85,00) ve en düşük (17,00) puanlar düşünlüdüğünde öğretmen adaylarının aldıkları puanların aritmetik ortalaması (71,53) adayların kaynaştırmaya yönelik öz yeterlik algılarının ortalamasının üzerinde olduğunu göstermektedir.

Öğretmen adaylarının ölçekten elde ettikleri puanların aritmetik ortalamasının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için Bağımsız Örneklem t Testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Öğretmen Adaylarının Kaynaştırmaya Yönelik Öz Yeterlik Algılarının Cinsiyet Açısından T Testi Sonuçları

		n	\bar{x}	ss	t	df	p
İşbirliği	Kız	21	23,04	2,22	2,47	30	,019
	Erkek	11	20,90	2,50			
Öğretim Süreci	Kız	21	51,57	6,83	2,41	30	,022
	Erkek	11	44,72	8,94			
Toplam	Kız	21	74,61	7,70	2,97	30	,006
	Erkek	11	65,63	8,85			

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmen adaylarının iş birliği ($t(30)=2,47, p<0,05$) ve öğretim süreci ($t(30)=2,41, p<0,05$) alt boyutlarında öz yeterlik algılarının cinsiyet boyutunda anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimi öz-yeterlik algıları cinsiyet boyutu açısından ölçek genelinde de anlamlı farklılık göstermiştir ($t(30)=2,97, p<0,05$). Ölçekten alınan puanların aritmetik ortalaması incelendiğinde hem iş birliği ve öğretim süreci alt boyutlarında hem de ölçek genelinde kız öğretmen adaylarının puanlarının erkek öğretmen adaylarının puanlarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Öğretmen adaylarının ölçekten elde ettikleri puanların aritmetik ortalamasının özel gereksinimli bireylerle etkileşimde bulunma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Bağımsız Örneklem t Testi sonuçları Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Öğretmen Adaylarının Kaynaştırmaya Yönelik Öz Yeterlik Algılarının Özel Gereksinimli Bireylerle Etkileşimde Bulunma Durumu Açısından T Testi Sonuçları

		n	\bar{x}	ss	t	df	p
İşbirliği	Evet	24	22,83	2,16	2,15	30	0,040
	Hayır	8	20,75	2,96			
Öğretim Süreci	Evet	24	49,62	8,57	0,48	30	0,634
	Hayır	8	48,00	7,23			
Toplam	Evet	24	72,45	9,81	1,00	30	0,325
	Hayır	8	68,75	6,04			

Tablo 4 incelendiğinde, öğretmen adaylarının puanlarının iş birliği ($t(30)=2,15$, $p<0,05$) alt boyutunda özel gereksinimli bireylerle etkileşimde bulunma durumu açısından anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Bununla birlikte hem öğretim süreci ($t(30)=0,48$, $p>0,05$) alt boyutunda hem de ölçek genelinde ($t(30)=1,00$, $p<0,05$) özel gereksinimli bireylerle etkileşimde bulunma durumu açısından anlamlı farklılık göstermemektedir. Ölçekten alınan puanların aritmetik ortalaması incelendiğinde hem iş birliği alt boyutunda hem de ölçek genelinde özel gereksinimli bireylerle etkileşimde bulunan öğretmen adaylarının puanlarının etkileşimde bulunmayan öğretmen adaylarının puanlarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Öğretmen adaylarının ölçekten elde ettikleri puanların aritmetik ortalamasının kaynaştırmaya yönelik ek eğitim alma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Bağımsız Örneklem t Testi sonuçları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Öğretmen Adaylarının Kaynaştırmaya Yönelik Öz Yeterlik Algılarının Kaynaştırmaya Yönelik Ek Eğitim Alma Durumu Açısından T Testi Sonuçları

		n	\bar{x}	ss	t	df	p
İşbirliği	Evet	9	22,88	2,14	0,80	30	0,425
	Hayır	23	22,08	2,64			
Öğretim Süreci	Evet	9	55,66	3,27	3,17	30	0,003
	Hayır	23	46,69	8,15			
Toplam	Evet	9	78,55	5,12	3,09	30	0,004
	Hayır	23	68,78	8,85			

Tablo 5 incelendiğinde, öğretmen adaylarının puanlarının iş birliği ($t(30)=0,80, p>0,05$) alt boyutunda kaynaştırmaya yönelik ek eğitim alma durumu açısından anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir. Bununla birlikte hem öğretim süreci ($t(30)=3,17, p<0,05$) alt boyutunda hem de ölçek genelinde ($t(30)=3,09, p<0,05$) anlamlı farklılık göstermektedir. Ölçekten alınan puanların aritmetik ortalaması incelendiğinde hem öğretim süreci alt boyutunda hem de ölçek genelinde kaynaştırmaya yönelik ek eğitim alan öğretmen adaylarının puanlarının ek eğitim almayan öğretmen adaylarının puanlarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Türkçe öğretmeni adaylarının kaynaştırma eğitimine yönelik öz yeterlik algılarının cinsiyet, kaynaştırmaya yönelik ek eğitim alma durumu ve özel gereksinimli öğrencilerle etkileşimde bulunma durumu bakımından incelenmesinin amaçlandığı bu araştırma bir vakıf üniversitesinin 4. sınıfında öğrenim gören, “Özel Eğitim ve Kaynaştırma” dersini almış olan 32 Türkçe öğretmeni adayıyla sınırlandırılmıştır. Araştırmanın verileri, Teke ve Sözbilir (2021) tarafından öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimine yönelik öz yeterliklerini belirlemek amacıyla geliştirilen öz yeterlik ölçeği aracılığıyla toplanmıştır. Verilerin analizinde Bağımsız Örneklem t Testi kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda, öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimine yönelik öz yeterlik algılarının genel anlamda yüksek olduğu tespit edilmiştir. Battal (2007), Toy ve Duru (2016), Dolapçı ve Demirtaş (2016), Güven ve Çelik (2011) farklı branşlardan öğretmen adaylarıyla yaptıkları çalışmalarda da öğretmen adaylarının kaynaştırma öz yeterlik algılarının yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu araştırma Türkçe öğretmeni adayları için de durumun benzer olduğunu göstermektedir. Bu durum örnekleme, kaynaştırmaya yönelik ek eğitim alan ve özel gereksinimli bireylerle etkileşimde bulunan çok sayıda öğretmen adayının olmasıyla ilişkilendirilebilir. Benzer şekilde ölçek puanlarının kız öğretmen adaylarının lehine anlamlı olarak farklılaşması da kaynaştırmaya yönelik ek eğitim alan adayların yalnızca kız öğretmen adayları olması ve özel gereksinimli bireylerle etkileşimde bulunduğunu ifade eden adayların ağırlıklı olarak kız öğretmen adayları olmasıyla ilişkilendirilebilir. Bununla birlikte alan yazınındaki çalışmalarda, öğretmen adaylarının öz yeterlik algısının orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşan çalışmalar da mevcuttur (Deniz, 2016; Yüksel, Diken, Aksoy ve Karaaslan, 2012). Araştırmamızın sonuçlarıyla paralel-

lik göstermeyen bu sonuç, bu araştırmada ‘Özel Eğitim ve Kaynaştırma’ zorunlu dersini almış son sınıf öğretmen adayları ile çalışılırken bahsi geçen araştırmalarda birinci, ikinci ve üçüncü sınıf seviyelerinden öğretmen adaylarıyla da çalışılması ile açıklanabilir. Son sınıf öğretmen adayları ilgili dersi aldıkları ve çalışma grubunda konuyla ilgili ek eğitim aldığını ifade eden adaylar bulunduğu için öz yeterlik algılarının da genel anlamda yüksek çıkmış olabileceği söylenebilir.

Ölçek puanları özel gereksinimli bireylerle etkileşimde bulunma durumu bakımından incelendiğinde, iş birliği boyutunda özel gereksinimli bireylerle etkileşimde bulunan öğretmen adayları lehine anlamlı olarak farklılık bulunmuştur. Bek, Gülveren ve Başer (2009) ile İnceler ve Özden’in (2020) araştırma sonuçları da özel gereksinimli bireyler etkileşimde bulunan bireylerin algılarının olumlu yönde olduğunu ortaya koymaktadır. Özel gereksinimli bireylerle etkileşimde bulunma, onların gereksinimlerini somut biçimde gözlemleme, ihtiyaçlarını, yaşadıkları zorlukları ve güçlü yönlerini daha iyi anlama, empati kurabilme, bu alanda kendilerini geliştirmeye yönelik motivasyonlarını yükseltme gibi konularda öğretmen adaylarına yarar sağlayabilmektedir. Bu durumun öğretmen adaylarının öz yeterlik algılarını olumlu yönde etkileyebileceği ifade edilebilir. Melekoğlu (2013) da yaptığı çalışmada özel gereksinimli öğrencilerle etkileşimin öğretmen adaylarının davranışlarına olumlu yönde yansıdığını ve özel eğitime yönelik farkındalık kazanmalarında etkili olduğunu ifade etmiştir.

Ölçek puanları kaynaştırmaya yönelik ek eğitim alma durumu bakımından incelendiğinde, hem öğretim süreci alt boyutunda hem de ölçek genelinde kaynaştırmaya yönelik ek eğitim alan öğretmen adayları lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Alan yazını incelendiğinde; bu bulgunun Kuzu (2011), Bek, Gülveren ve Başer (2009), Gözün ve Yıkılmış (2004), Orel, Zerey ve Töret (2004) ile Sarı ve Bozgeyikli’nin (2003) yaptıkları araştırmaların sonuçlarıyla benzerlik gösterdiği görülmektedir. Ek bir eğitim almak bu alanda daha fazla bilgi sahibi olma, farkındalık geliştirme, kaynaştırma eğitiminde etkili öğretim stratejilerini öğrenme, öğrendiklerini sınıf ortamında uygulama, öğrencilerle daha etkili iletişim kurma, onların ihtiyaçlarına daha duyarlı olma gibi konularda öğretmen adaylarına yarar sağlayabilmektedir. Dolayısıyla ek eğitim alan öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimine dair öz yeterlik algılarının daha yüksek çıkmasının beklenen bir sonuç olduğu ifade edilebilir.

Öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimi ile ilgili aldıkları dersler ve ek eğitimler “nitelikli” olmalıdır. İnceler ve Özder’in (2020) yaptıkları araş-

tırmada “kaynaştırma eğitimdeki en önemli eksikliğin öğretmen bilgisizliği ve buna bağlı olarak da öğretmen eğitimindeki uygulamanın yetersizliği” olduğu sonucuna ulaşmış olmaları da bu düşünceleri desteklemektedir. Bu nedenle düzenlenecek eğitimlerin uzman kişi ve kurumlarca çeşitli denetlemelere tabi tutularak düzenlenmesinin, öğretmen adayları için olduğu kadar öğretmenler için de ayrıca planlanmasının gelecekte kaynaştırma eğitimi ile ilgili ortaya çıkabilecek sorunların önüne geçilmesinde etkili olabilecek adımlardan biri olabileceği söylenebilir.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçların öğretmen eğitimi programlarının iyileştirilmesi, öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimi konusunda daha donanımlı hâle getirilmesi, öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitiminin önemini daha iyi anlamaları ve bu alanda farkındalık kazanmaları gibi pek çok açıdan eğitim süreçlerine katkı sağlayacağı söylenebilir. Özellikle ilkökul ve ortaokul yılları, öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirdikleri, arkadaşlıklar kurdukları, topluluk içinde kendilerini tanımladıkları ve akademik başarıları için bir temel oluşturdukları kritik dönemlerdir. Dolayısıyla bu süreçte erken müdahale ve destek önemli bir yere sahiptir. İlkokul ve ortaokul döneminde uygulanan eğitim programlarının da bu süreci desteklemesi gerekmektedir. Bu anlamda çalışmamızın ve bu çalışmaya benzer diğer çalışmaların, eğitim politikalarını belirleyen kurum ve kuruluşlara rehberlik edebileceği de belirtilebilir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar ışığında öğretmen adaylarına yönelik;

- Yalnızca “Özel Eğitim ve Kaynaştırma” dersinde değil ilişkili diğer derslerde de özel gereksinimli öğrencilerin eğitimlerinin desteklenmesi ile ilgili çalışmalara yer verilmesi,
- Öğretmen adaylarına kaynaştırma eğitimine yönelik ek eğitimler düzenlenmesi,
- Öğretmen adaylarının özel gereksinimli öğrencilerle -özellikle uygulamaya gittikleri uygulama okullarında- etkileşimde bulunmaları için yönlendirilmeleri önerileri getirilebilir.
- Gelecek çalışmalara yönelik ise aşağıdaki öneriler getirilebilir:
- Sınıflarında özel gereksinimli öğrenciler bulunan Türkçe öğretmenleriyle kaynaştırma eğitimi çerçevesinde gerçekleştirdikleri uygulamaları tespit etmeye yönelik araştırmalar yürütülebilir.
- Mezun olmamış Türkçe öğretmeni adayları, yeni mezun olmuş Türkçe öğretmenleri ve deneyimli Türkçe öğretmenlerinin kaynaştırma eğiti-

mine yönelik öz yeterlik algılarına ilişkin karşılaştırmalı çalışmalar yapılabilir.

- Farklı özel gereksinimlere sahip (görme yetersizliği, işitme yetersizliği vb.) öğrenciler için Türkçe derslerinde gerçekleştirilebilecek etkinlik uyarlamalarını içeren araştırmalar yürütülebilir.
- Yapılan bu çalışma bir vakıf üniversitesinin 4. sınıfında öğrenim gören 32 Türkçe öğretmeni adayıyla sınırlıdır. Başka üniversitelerde de öğrenim gören Türkçe öğretmeni adaylarıyla daha geniş örneklem grupları üzerinde karşılaştırmalı çalışmalar yürütülebilir.

KAYNAKLAR

- Aküzüm, C. ve Akbulut, E. (2020). Sınıf öğretmenlerinin öz yeterlilik algıları ile kaynaştırma eğitime yönelik tutumları arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 74-91.
- Ateş, R. C. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimine yönelik öz yeterlik inançlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Babaoğlu, E. ve Yılmaz, Ş. (2010). Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimindeki yeterlilikleri. *Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2): 345-354.
- Başpınar, S. ve Sönmez, N. (2021). Okul öncesi öğretmen adaylarının kaynaştırmaya yönelik öz-yeterlik algılarının incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 22(4), 921-943.
- Battal, İ. (2007). *Sınıf öğretmenlerinin ve branş öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin yeterliliklerinin değerlendirilmesi (Uşak ili örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Bek, H., Gülveren, H. ve Başer, A. (2009). Sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırma eğitimine yönelik tutumlarının incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2): 160-168.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F., (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Camadan, F. (2012). Sınıf öğretmenleri ve sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırma eğitimine ve bep hazırlamaya ilişkin öz-yeterliliklerinin

- belirlenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(39): 128-138.
- Creswell, J. W. (2020). *Eğitim araştırmaları: nicel ve nitel araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi* (Ekşi, H., Çev.). İstanbul: Edam.
- Çetin, M. (2020). *Öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitime yönelik görüşlerinin ve yeterlik düzeylerinin belirlenmesi*. Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Deniz, S. (2016). Rehber öğretmen adaylarının özel eğitime yönelik öz-yeterlik algılarının incelenmesi. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 17(38): 154-175.
- Diken, İ. H. (2006). Preservice teachers' efficacy and opinions toward inclusion of students with mental retardation. *Eurasian Journal of Educational Research*, 23: 72-81.
- Dolapçı, S. ve Yıldız-Demirtaş, V. (2016). Öğretmen adaylarının öz-yeterlilik algıları ve kaynaştırma eğitime bakış açıları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(13): 141-160.
- Gözün, Ö. ve Yıkılmış, A. (2004). Öğretmen adaylarının kaynaştırma konusunda bilgilendirilmelerinin kaynaştırmaya yönelik tutumlarının değişimindeki etkililiği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2): 65-77.
- Güneşli, A., Özder, H., Konedralı, G., ve Arsan, N. (2010). İlköğretim öğrencilerinin Türkçe ile diğer ders başarıları arasındaki ilişki. *Mediterranean Journal of Educational Research*, 7: 60-72.
- Güven, E. ve Çelik, D. B. (2012). Müzik öğretmeni adaylarının kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin belirlenmesine yönelik bir çalışma (Balıkesir Üniversitesi örneği). *Journal of Educational and Instructional Studies in the World*, 22: 160-165.
- İnceler, H., ve Özder, H. (2020). Okul öncesi ve sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırma eğitime ilişkin tutumlarının incelenmesi: Atatürk öğretmen akademisi-KKTC Örneği. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 719-739.
- Karabulut, H. A. (2023). Öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitime yönelik öz yeterliklerinin belirlenmesi. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 531-542.
- Kurudayıoğlu, M. ve Çetin, Ö. (2015) Temel beceriler ve Türkçe öğretimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(3), 1-19.

- Kuzu, S. (2011). *Öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimine yönelik tutumları ve özduyarlılık düzeylerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Küçük-Doğaroğlu, T., ve Bapoğlu-Dümenci, S. S. (2015). Sınıflarında kaynaştırma öğrencisi bulunan okul öncesi öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi ve erken müdahale hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 1(2): 460-473.
- Lewis, R.B., Wheeler, J.J. ve Carter, S.L. (2017). *Teaching students with special needs in general education classrooms (9th ed.)*. Boston, MA: Pearson.
- Melekoğlu, M. A. (2013). Özel gereksinimli öğrencilerle yürütülen etkileşim projesinin genel eğitim öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarına yönelik olumlu tutum ve farkındalık geliştirmeleri üzerindeki etkilerinin belirlenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(2): 1053 - 1077.
- Mertoğlu, H., Sarı, O. T., Pasmaz, A., ve Balçın, M. D. (2020). Fen bilgisi öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamaları yeterlikleri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 51(51), 131-154.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2019). *Millî eğitim istatistikleri örgün eğitim*. Erişim Adresi: <https://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler/icerik/64>
- Orel, A., Zerey, Z. ve Töret, G. (2004). Sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırmaya yönelik tutumlarının incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5: 23-33.
- Resmî Gazete (2018). *Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği*. Sayı: 14574.
- Özokçu, O. (2018). The relationship between the turkish pre-service teachers' attitudes and self-efficacy beliefs concerning inclusive. *International Online Journal of Educational Sciences*, 10(3): 303-324
- Sarı, H. ve Bozgeyikli, H. (2003). Öğretmen adaylarının özel eğitime yönelik tutumlarının incelenmesi: karşılaştırmalı bir araştırma. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları*, 9: 183-204.
- Sönmez, N., Alptekin, S. ve Bıçak, B. (2018). Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin kaynaştırma eğitiminde öz-yeterlik algıları ve hizmetiçi eğitim gereksinimleri: bir karma yöntem çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(4): 2270-2297.

- Şahan, S. (2019). *Rehber öğretmenlerin özel eğitime ilişkin öz yeterlik algıları ile kaynaştırma eğitime yönelik tutumlarının karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Teke, D. ve Sözbilir, M. (2021). Öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitime yönelik öz yeterliklerini belirlemek için ölçek geliştirme. *Eurasian Journal of Teacher Education*, 2(1): 55-68.
- Toy, S. N. ve Duru, S. (2016). Sınıf öğretmenlerinin öğretmen öz-yeterlikleri ile kaynaştırma eğitime ilişkin yeterlik inançlarının karşılaştırılması. *Ege Eğitim Dergisi*, 17(1): 146-173.
- Yüksel, K., Diken, H.İ., Aksoy, V. ve Karaaslan, Ö. (2012). Rehber öğretmen adaylarının özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz-yeterlik algıları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1): 137-148